2007 жыл, 22-чи СЕНТЯБРЬ, ШАБАТ КЮН. № 184 (17835)

ЗАМАН

ГАЗЕТ 1924 ЖЫЛДАН БЕРИ ЧЫГЪАДЫ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БАГЪАСЫ 3 СОМДУ

Комиссияны жыйылыуу

Табийгъат байлыкъланы хайырланыуну эм саулукъ сакълауну вопрослары сюзюлгендиле

Къабарты-Малкъарны Президенти Арсен Каноков Юг федеральный округда социальный-экономика болумну игилендириую вопрослары жаны бла комиссияны жыйылыууна къатышханды. Ол 19-чу сентябрьде Москвада РФ-ни Президентини Юг федеральный округда толу эркинликли келечиси Дмитрий Козакны башчылыгы бла бардырылгъанды.

Жыйылыуда социальный-экономика болумну игилендириую вопрослары жаны бла комиссияны регионлада табийгъат байлыкъланы хайырланыуну, тёгеркеде къудуретни сакълауну тап халгъа келтириу эм экология къоркъуусузлукъну юччленлдириу, медицина жумушланы качестволарын игилендириу, аланы битеу халкъ да хайырланырча этиу жаны бла мадарлары къалай толтурулгъанларына къаралгъанды.

КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

КЪМР-ни ПАРЛАМЕНТИНДЕ

Бараз кюн КъМР-ни Парламентини кюз арты сессиясыны биринчи жыйылыуу болгъанды. Аны ишине Правительствону Председатели Андрей Ярин, аны заместительлери Мадина Дышекова бла Чеченлаты Анаур, Конституция сюдню председатели Геляхланы Абдуллах, Контроль-эсеплеучю палатаны председатели Рахайланы Борис, Президентни бла Правительствону Парламентде келечиси Залим Кашироков,КъМР-ни прокуроруну болушлукъчу Екатерина Малаева, Правительствону членлери да къатышхандыла.

Айныуну прогнозу - бюджетни мурдору

Парламентни Председатели Бечелланы Илияс, жыйылыуну ача, бек алгъа депутатланы кюз арты сессиялары башланнганы бла алгъышлагъанды, жыл кыйын болугъун, бек кёп вопрослагъа къараргъа тюшеригин айтып, аланы бютюн тири болугъа чакъыргъанды.

Андан сора депутатла жыйылыуда къараллыкъ вопрослагъа кёчгендиле. Биринчи болуп, Юг-Россей Парламент Ассоциацияны Социальный политика, илму, культура эм билим бериу жаны бла комитетине КъМР-ни Парламентини келечисин сайлагъанды, ол коми тетден депутат Сергей Аванесьянны чыгарып, КъМР-ни Парламентини Культура, спорт, туризм эм аламлы информацияны органлары жаны бла комитетини председатели Апшев Заурну кийиригге оноу этгендиле.

Ызы бла эки уллу вопросха къаралгъанды: КъМР-ни 2008-2010 жыллада социальный-экономика айныууну прогнозуну проектине эм «Къабарты-Малкъар Республиканы 2008 жылгъа республикалы бюджетини юсюнден» законпроекте. Аланы экисин да Парламентни къарауына Президент бергенди. Социальный-экономика айныуну прогнозу бла жыйылгъанланы шагъырей эте, экономиканы айныууну эм сатыу-алыуну министри Мусуклаты Алий ол республиканы бюджетни мурдору болгъанын, озгъан жыллада экономиканы бла социальный сфераны бёлюмлерини айныуларыны, 2007 жылда макроэкономика кёрюмдюлюге кёре жарашдырылгъанын чертгенди. Прогноз эки вариантда жарашдырылгъанды. Биринчисине кёре,хар зат да белгиленнгенича тап барса, инвестиция, налог, бюджет эм социальный политикада этилген оноула толтурулсала, баш макроэкономика кёрюмдюле ёсерикциле. Битеулю регион продукт 2010 жылгъа 14,5 миллиард сомгъа жетерикди. Республиканы ишлерге жараулу халкъыны саны 2008 жылда 400,7 минг, 2010 жылда 399,1 минг адам боллукъду. Ол хакъны фондун 2008 жылда 17017 миллион сомгъа жетдирирге белгиленеди. Ол а иш хакъны орта эсеп бла 8,7 минг сомгъа дери кётюрюрге онг берликди. 2010 жылгъа иш хакъны фонду 23515 миллион сомну тутарыкъды, орталыкъ иш хакъ а бир айгъа 11,7 минг сомгъа жетерикди.Битеу бу кёрюмдюлеге промышленностда, эл мюлкде, къурулуда производствону ёлчемлерини ёсюулерини хайырындан жетерге белгиленеди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Партия жашау

«Единая Россияны» съездине делегатла сайланнгандыла

17-чи сентябрьде «Единая Россия» партияны Къабарты-Малкъар регион бёлюмюнде XII отчёт-айырыу конференциясыны ахыр кезиую бардырылгъанды. Аны ишине партияны битеу жер-жерли бёлюмлеринден 176 делегат къатышханды.

Конференцияда партияны VIII съездине беш делегат айырылгъанды: КъМР-ни Президенти Арсен Каноков, КъМР-ни Президентини Администрациясыны башчысы Альберт Кажаров, Прохладнаны кийимле тикген фабрикасыны генеральный директору Юлия Пархоменко, Искусстволаны Север-Кавказ институтуну ректору Рахайланы Анатолий эм жандауурлукъну «Солидарность» фондуну таматасы Адальби Шхагошев. Битеуда съездни ишине республикабыздан; жети адам къатышырыкъды. РФ-ни Федеральный Жыйылыууну Къырал Думасыны депутаты, Ара контроль-ревизия комиссияны председатели Залийханланы Михаил бла партияны Къабарты-Малкъар регион бёлюмюню Политсоветини секретары, Къабарты-Малкъар эл мюлк академияны ректору Борис Жеруков партияны уставына кёре делегатлагъа саналадыла.

Андан сора да, конференцияда регион бёлюмню Политсоветине кёошакъ айырыла болгъанды.

Конференцияны ишине КъМР-ни Президентини Председатели Бечелланы Илияс, КъМР-ни Президентини Администрациясыны башчысы Альберт Кажаров къатышхандыла.

Мадина ШУРДУМОВА.

«Официальная Кабардино-Балкария» газетни юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну

БЕГИМИ

2007 ж. 18-чи сентябрьде № 239-ПП

«Къабарты-Малкъар Республикада право актланы юслеринден» Къабарты-Малкъар Республиканы 2002 жылда 3-чю августда чыгъарылгъан 52-РЗ номерли Законуна тиймишлликде жаланда Къабарты-Малкъар Республиканы нормативлерин эм башха актларын, Къабарты-Малкъар Республиканы къырал властыны органларыны официальный билдирииулерин официальный халда басмалар ючюн, анга кёре къоранчланы кёп этмез мурат бла Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу **бегим этеди**:

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла бирге, «Кабардино-Балкарская правда» газетге кошакъ халда, «Официальная Кабардино-Балкария» газет чыгъарыр башларгъа.

2. «Официальная Кабардино-Балкария» газетни редакциясы «Редакция газеты «Кабардино-Балкарская правда» къырал учреждениясны структура бёлюмюдю деп, алай тохташдырыргъа.

3. Къабарты-Малкъар Республиканы Культура эм информация коммуникацияла министерствосуна (З.Н. Тутов) бусагъатда жюрюген законодательство бла тохташдырылгъан жоруклъгъа тийишлликде башында айтылгъан газетни чыгъыуун жалчытыуну комплексни мадарларын этерге буюрулады.

4. Бу бегимни толтурлуууна контроль этиную Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини заместители М.Р. Дышекованы бойнуна салыргъа.

5. Бу бегим 2008 жылда 1-чи январьдан кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председатели А. ЯРИН.

САБАН ИШЛЕ

Алда баргъанланы санында

Чегем районну сабанчылары мирзеулюк нартюхню быйыл 3800 гектарда ёсдюргендиле. Аслам тирлик алыр ючюн , ала къолдан келген мадарланы этип тургъандыла, нартюхню орууну да къуралыулу башлагъан эдиле. Ал санаулагъа кёре, салгъан кыйынлары къайтады деп айтырга боллукъду.

Биогюнлеге нартюх бахчаланы 61 процентни тирлиги жыйылгъанды. Орта эсеп бла хар гектардан 43,7 центнер мирзеу тюшеди. Уллу эм орталыкъ ара эл мюлк предприятиялада ол битим 1300 гектарны ала эди да, аны 170 гектардан къалгъаны орулгъанды.

Артур Шаваев баччылыкъ этген «Шаджэм» жабыкъ акционер обществону сабанчылары бу жуаплы кампанияны районда биринчи болуп бошагъандыла. Нартюх бахча 300 гектар эди да, аны хар гектарны тирлиги 44-45 центнерге жеттенди.

- Мирзеулюк нартюхню тирлигин жыйыуну мюлклеин къайсы биринде да биринчи октябрьге бошаргъа деп белгиленнгенди. Ишни барыуу ол борч айтылгъан кезиуге тамамланырыгъына иннандырады,- дегенди эл мюлк эм ащ-азыкъ управлениясы жерчилик бёлюмюню таматасы Мухамед Шортаев. –Тирлик жыйыуну къаралыуу бардырыгъанланы санында «Нартан» сынау мюлкню механизаторларын да айтырга боллукъды. Аланы бир къауум участкаларында нартюх кечирек жетеди ансы, башха тыйгъын жокъду.

Ушакъ нёгерибиз андан ары билдиргенине кёре, Чегем районну ара эм аренда мюлклеринде кюз арты сабан сюрюу да жетишимли бардырылады.

Кюзлюкле 5575 гектар боллукъдула да, аны 3900 гектар чакълысына будай себиллики. Биогюнлеге 3130 гектар жер сююлгенди. Будайны, арпаны да улукълары тийишли даражагъа жетдириле турадыла, керекликси чакъла бир бардыла.

КЪАЙГЪЫРМАЗЛАНЫ Борис.

СЕМИНАР

Айырыу комиссияланы келечилери тюбешгендиле

Бу кюнледе Нальчикде айырыу комиссияланы башчыларына эм политика партияланы келечилерине семинар бардырылгъанды. Аны Чеченни Айырыу комиссиясы къурагъанды.

Семинарны ишине Россей Федерациясны Ара айырыу комиссиясыны (ЦИК) членлери, Къабарты-Малкъарны эм Дагъыстанны айырыу комиссияларыны келечилери да къатышхандыла. Чечен Республиканы айырыу комиссиясыны башчысы Исмаил Байханов жанны айырыу законодательствогъа кёре Къырал Думагъа депутланы айырылланы бардырыуну эмда алагъа хазырланыуну энчиликлерини юслеринден айтханды. Жыйылгъанланы алларында КъМР-ни Айырыу комиссиясыны председатели Андрей Тупикин, Россейни ЦИК-ны члени, профессор Синбшах Шагиев эм башхала сёлешгендиле.

Бу семинарны Нальчикде бардырыуну юсюнден оноу ЦИК-ны председатели Владимир Чуров Чеченнге келгеннинде этилгенди. Анга къатышханла "РФ-ни Федеральный Жыйылыууну Къырал Думасыны депутатланы айырыуну юсюнден" законда болгъан тюрлениуле бла шагъырейленнгендиле. Къараучуланы институтуну юсюнден докладха тынгылагъандыла.

АЗРЕТЛАНЫ Хасан.

Бизнес

Келгенлеге жарыкъ тюбей

Къабарты-Малкъарда бизнес къымылдау башланнганда Илия бла Валерий Захаржевскийле ол жолгъа биринчи тохтагъанланы санында болгъандыла. Биогюнлюкде ала Прохладный шаарда «Электрон» фирманы иелеридиле. Аны коллективи уллу тюйюлдю, юй жашауда хайырланылгъан, бузулуп, ишлемей тохтагъан электроприборланы бла оборудованияланы жангыдан «жашаугъа» къайтарыу бла кюрешеди.

Фирмада урунгнанла ишлерин уста билген, иги специалистледиле. Ала клиентлеге жарыкъ тюбейдиле, жарсыуларына ашыкъмай, эс буруп, тынгылайдыла, келтирген затларын тинтдиле, алагъа къаллай ремонт этерге кереклисин эм тамамланырыкъ жумушну багъасы нелляй бир боллугъун ангылатадыла.

Ремонтну кезиуюнде эм качествolу этиуге фирмада энчи эс бурулады. Ол клиентлени саныны кёбейе барыуна ахшы себеплик этеди. Анда уа телевизорлагъа ремонт этиучю мастер Олег Ковалевну, мастер-радиомеханик Александр Мироновну кыйынлары артыкъда уллу болгъанын белгилеп айтырчады.

Качествolу продукция чыгъарыу, жумуш этиу жаны бла Къабарты-Малкъарны Президентини саугъасына жыл сайын бардырылыучу конкурсха Захаржевскийлени фирмалары тири къатышыучуду, аны дипломлары бла да саугъалана турады. Фирманы иелери уа гитче эм орталыкъ бизнесни айнытыу бла байламлы кенгешлеге чакъырыладыла.

Предприниматель иш бла кюрешгенледен кёпле тюшюрген файдаларын налог службаладан жашырыргъа, жаланда кеслерини хуржунларына ишлерге итинедиле, ол жаны бла къыралда жюрюген законнга бузукълукъ саладыла. Валерий бла Ирина аны тюзге санамайдыла. Ала бир затны да букъдурмайдыла, толу ачыкълыкъда ишлейдиле: жер-жерли налоглана заманында тёлейдиле, фирмаларында ишлегенлени айлыкъ хакъларын кезиуюнде бередиле.

Бизни корр.

Алчы предприятиялада

Байламлыкъланы кенгерте

«Нальчикни машинала ишлеучю заводу» ачыкъ акционер общество Къабарты-Малкъарны промышленность индустриясыны эртгегили предприятиялырындан бириди. Келир жылда ол кесини 80-жыллыгъын белгилерикди. Биринчи ишлеп тебиреген заманында жаланда литейный, механика эм инструментальный цехлери болгъан предприятие аты республикадан тышында белгили, нефть эм химия промышленностьлагъа бек керекли ючлю техника чыгъаргъан, аны продукциясына тыш къыраллада да сурау уллу болгъан акционер обществогъа дери ёсгенди. Ауур ишлени механизациялагъа эм автоматизациялаугъа, производствону хайырлылыгъын кётюрюуге себеплик этген бийик технологияланы ишге сингдириу жаны бла алгъа ахшы атламла этилгендиле. Туугъан журтну экономикасын айнытыугъа этген къошумчулугу эм производство-экономика планларын дайым намыслы толтуруп тургъаны ючюн, озгъан ёмюрню жетмишинчи жылларында заводну жигер коллективи къыралны «Сыйлылыкъны Белгиси» ордениге тийишли болгъан эди.

Предприятияны финансла жаны бла директору Наталья Ивановна Горохова билдиргеннге кёре, Совет Союз чачылып, къырал жанны экономика болумлада урунургъа кёчген ал кезиуледе ала бек кыйын халгъа тюшгендиле - коллективни мурдорун къурагъан сынаулу специалистледен кёпле ишден кетип, производствода тохтар чекге жетдирилген эди.

Республиканы оноучуларыны, заводну башчыларыны жанындан этилген мадарла эртгегили предприятияны чачылыудан сакъларгъа онг бергендиле. Ангылатыу ушакъла бардырылгъанларыны хайырындан, кёпле артха къайтхандыла, жанны болумлада ишлерге таукелленнгендиле, юйренген да этгендиле.

Рынок болумлада продукция чыгъарыу эм берилген планланы толтруу азлыкъ этеди. Хар коллектив да сырьё мажарыуну, заказчыла табыуну эм чыгъаргъан продукциясын не къадар аслам хайыр тюшерча сатыуну къайгъысын кеси кёрюрге керекди. Шёндю сатыу-алыу рынокда товарлагъа сурау терк-терк тюрленеди, конкуренция уллуду. Ол эм башха тюрлю затланы эсге алмай, жетишимли ишлерге, адамланы иш хакъларын кезиуюнде берип турургъа онг жокъду.

Кертиди, Нальчикни машинала ишлеучюлери, алгъын заманладача, кёп продукция чыгъармайдыла. Аны ёлчеми алыучуладан келген заказлагъа кёре болургъа керекди. Аланы кеслерини жанына бурур ючюн а, предприятие республикада, Юг федеральный округда, къыралда бардырылыучу конкурслагъа, кёрмючлеге тири къатышады эм продукциясын пропагандалау жаны бла тийишли иш бардырады. Ол себепли заказчыланы саны жылдан-жылгъа ёседи. Аны бла бирге ишчилени, инженер-техника специалистени айлыкъ хакъларыны ёлчеми да.

Арт кезиуледе акционер общество жыл сайын тёрт жюз миллион сом багъасындан аслам продукция чыгъарады. Ахчаны асламысы къыралны нефть чыгъарыучу регионларында хайырланылгъан агрегатланы бла установкаланы сатыудан тюшеди. КрАЗ, МАЗ эм «Урал» автомашиналагъа бизде этилген шоссилени хайырланыучула жаратып аладыла. Халкъгъа керекли товарла чыгъарыуну ёлчеми да ёсе барады.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Черек райондагъы МПМК чекленнген жууаллылыгъы болгъан обществода усталыкълары, этимлиликлери бла айырмалыла кёндюле. Мансурланы Ахмат шофёрду, ол къурулушчуланы ишлене тургъан объектлеге ташыйды, жолда хатасыз жюрюую бла айырмалыды. Батталны Хасан (суратда онг жанында) ол предприятияда баш механикди. Ол а предприятияда болгъан эски техника тохтаусуз ишлел турурча уллу къыйын салады.

Суратны МАМАЙЛАНЫ Алий алгъанды.

Жазылыу - 2008

Багъасына кёп къошулмагъанды

Связьны битеу почта бёлюмлеринде 2008 жылны биринчи жарымына «Заман» газетге жазылыу башлаппганды.

Жазылыуну багъасы алты айгъа - 342 сом 84 капекди. Бир жыл мындан алгъа болгъаны бла тенглешдирсек, жаланда 4 сом къошулгъанды. Бусагъатдагъы халгъа кёре, ол кёп тюйюлдю.

Хар адамгъа игилик тежей — 2 бет

Кавказ бизни жюрегибиздеди — 3 бет

Сюйдюмлю суратла — 4 бет

Бизни индексибиз-51532

Айныуну прогнозу - бюджетни мурдору

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Алай министрден сора содоклад бла сёлешген Малкъарланы Тахир-Парламентни Экономика политика жаны бла комитетини председателибир-бир кёрюмдюле толурларына ишекли болгъанын айтханды. Сёз ючюн, файда алып ишлеген предприятияланы саны 15,8 процентни тута эсе, предприятияланы барысы да берген файданы Правительство 66,7 процентге къалай бла жетдираллыкъды? Агропромышленность комплексде да быйылны хауа болумларын, тирликни азлыгын да эсге алгъанда, къалгъан айлада белгиленгген кёрюмдюлеге бёлюм хазна жетсин. Малкъарланы Тахир гитче предпринимательство айныууну юч жылгъа кёрюмдюлерин да азгъа санагъанды. Прогнозда кёп шартла КъМР-де Кыырал статистика территориялы органны 2006 жылгъа шартлары блаахырыда бла келишмегенлерин да чертгенди.

КъМР-ни Экономика эм сатыуалыу министерствосуну прогнозунда бир-бир шартланы тюзлюклерине ишекли болгъанла дагъыда чыкъгъанды. Владимир Кебеков бла Владимир Сохов къурулушда бир жылгъа ишленген жашау журтланы 800-850 квадратный метрге жетдиririге онг жокъду, деп алай къарайдыла. Людмила Федченко Экономика политика жаны бла комитетни эсгертиулерине тынгылы жууап этиирин излегенди. Анатолий Иванов республикада уллу заводланы къадарларын билирге сюйгенди.Мусукланы Алий жашау журтла бла байламлы кёрюмдюле Президентни Посланиясында белгиленгненлерин, юч жылны ичинде Правительство алагъа жетмей къалмазлыгын чертгенди. Прогнозгъа этилген эсгертиулени са гьёндю эшите турабыз, аланы къолубузгъа алсакъ, жууапла берликбиз, аланы анга́латырга къолубуздан келликди degенди. Совет Союзну заманында атлары айтылып тургъан заводланы юслеринден сагъынгранда, министр «Телемеханика» федеральный целевой программагъа къошулгъанын, анга кыырал заказа этиле башланнганларын билдиргенди. Прохладнада жарым проводникле заводну иеси да алышынгранды, аны да авторпредприятияладан заказа алыр онгу барды, Нальчикдеги Жарым проводникле бла Электровакуум заводланы ишлетиную уа алыкъа амалары изленe турадыла degенди.

Бечелланы Илияс бу проектге биринчи окъулуунда къаралгъанын, алыкъа аны тюзетирге заман болгъанын айтып, къабыл кёрюрге чакъыргъанды. Депутатла, аны жаны болуп, къол кётюргендиле.

«КъМР-ни 2008 жылда республикалы бюджетини юсюнден» законпроект да биринчи окъулуунда файдалары 15546622,8 минг сом, къоранчлары 16488150,7 минг сом ёлчемде къабыл этилгенди. Аны бла шагъырейтген Азрет Бишенов-финансла министри- ол, саулай алып айтханда, финансла болумну игилендириуге эм дотацияны азайтыгъа бурулгъанын чертгенди.

Бу вопросха кёре содоклад бла сёлешген Каншоуби Ахохов –Бюджет, налогла, финансла жаны бла комитетни председатели – налог законодательство тюрленгени: адамланы файдаларына салынган налогну 30-дан 15 процентге дери тюшгени, подакциз товарлагъа акцизлени ставкаларына къошулгъаны, оюнла бизнесни кетериллени, башка жангылыкъла да бюджетге тюшген файданы азайтырга боллукъдула degен къоркъуу болгъанын чертип айтханды.

Депутатланы республикалы бюджет бла байламлы да кёп сорулары болгъандыла. Алагъа Правительство Председатели Андрей Ярин, аны заместители Чеченланы Ануар тынгылы жууапла бергенден сора, бу законопроект да биринчи окъулуунда къабыл этилгенди.

Андан сора депутатла «Къабарты-Малкъар Республикада 2007-2010 жыллада жаш юйюрлени жашау журтла бла жылытыуну» эмда «Къабарты-Малкъар Республикада «Жашау журтлагъа ипотека амал бла кредитле бериуню айнытыуну» республиканы целевой программаларыны юслеринден законпроектлени 1-чи эм 2-чи окъулуларында сюгенديле эм къабыл кёргендиле, Къабарты-Малкъар Республиканы Жер кодексине тюрлениуле кийиргендиле. КъМР-ни прокурорун Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясына, «Репатриантланы юслеринден», «Къабарты-Малкъар Республиканы ара шахарыны статусуну юсюнден» Законлагъа къажаулугъуна къараганды. «Спартак-Нальчик» профессионал клуб» ачыкъ акционер обществону акцияларын Къабарты-Малкъар Республиканы кыырал иелигине бериую тюзге санагъандыла.КъМР-ни Парламентини сурамларына Правительствону Председатели А.Яринни, РФ-ни Саулукъ сакълау эм социальный айныту, Эл мюлк министерстволарыны жууапларына тынгылагъандыла.

Жыйылыуда дагъыда КъМР-ни Парламентини 2007 жылда кюн арты сессиясында тамамланылыкъ баш ишлени юлгюлю планы къабыл этилгенди.

ТЕКУЛАНЫ Хауа.

Ата журтлуларыбыз

Къыргъызлыла бюгюн да таулулагъа уллу хурмет берединe

Бабаланы Мадина къызчыгъы Милана эм къарындашындан туугъан Марьяна бла.

КЪЫРГЪЫЗСТАНДАН атасы-ны къарындашы Бабаланы Сейпуллахны бла экиге айланнган эгечи Геляланы Надяны эм башха жууукъларын кёре келген Бабаланы Мадина бла бирде малкъар, бирде орус тилде сёлешебиз. Хапар тюрлю-тюрлю темаланы юсюнден барады. Алай мен анда таулуланы жашауларындан не къадар кёп билирге сюйгеним себепли, сорулуны кёбюрек береме.

Мадина Бишкек шахардан 20 километр узакълыкъда орналгъан Дмитриевка элде турады. Ол Къыргъызда туугъанды, бийик билим да анда алгъанды, школну директору болуп да ишлегенди, арт жыллада уа сабий билим бериу арагъа башчылыкъ этеди.

Бусагъатда Къыргъызстанда таулуладан минг бла жарым адам жашап турады. Ала юйюрле къураргъандыла, тамырларын теренийгендие эмда, Мадина айтханнга кёре, аман жашамайдыла, алагъа бир тюрлю къысыулукъ этилмейди. Жаш адамланы аласлымысы вузлада окъуйду, ала илмуда, башха ишледе да уллу жетишимлеге жетедиле.

Сёз ючюн, Мечуканы Клара – экономика илмуланы, Тёппленны Танзиля –медицина илмуланы кандидатларыдыла, Атаккуланы Тахир «Манас» халкъла аралы аэропортда учуулагъа башчылыкъ этиую начальникиди, Атабийланы Аслан –Чуй областьны прокурорун болушлукъчусуду. Бизнес бла да кёпле юрешедиле: Атабийланы Асланны атасы Хусей – эл мюлкню председателиди, Къартлыкъланы Салих – атаводну иесиди, Акъайланы Назир, Башир эм Ибрагим а – пекарняла тутадыла, Толгурланы Барисбий – фермер мюлкледен бирини башчысыны заместителиди.

Къыргъыз тилден устаз Битгиларны Жаухарны да кёпле таныйдыла. Ол Къыргъызстанны халкъ билим бериуюню отличниги, назуула жазады, юч китапны авторуду. Мадина манга ана назмусу басмаланнган газетни кёргюзтеди. Ол андагъы жерге атальпды.

-Бизни жеribиз а,Кавказ, Къабарты-Малкъар а?-деп сорама.

-Кавказ - бизни жюрегибизседи, - дейди Мадина.- Малкъар-къабарты диаспораны «Минги – Тау» деген жамауат организациясын да ма аны ючюн къурагъанбыз. Анга 1517 тауну эм 11 къабартылы киреди. Ол жаш тёлю бла уллу иш бардырады, аны тюрлю-тюрлю секциялары ишлерине къатышдырады. «Минги-Тау» халкъларбызны культураларын, тиллерин, адет-тёрелерин сакълау эм айнытыу бла байламлы вопросла бла юрешеди. Жаш адамла къайсы миллетден, къалай тукъымдан чыкъгъанларын унутмазгъа керекдиле.

БЫЙЫЛ 29-чу июньда биз малкъар халкъ туугъан жеринден кёчюрюлген кюннге аталгъан жыйылыу бардыргъанбыз. Анга 400-ден артыкъ адам къатышхандыла. Ала кёчгюнчюлюкде ёлгенлени эсге тюшюргендиле, аны бла бирге, кюйыннлыкъларгъа хорлатмай, бюгюлмей, сау къалып, жашауларын тап къурап, ишлеринде жетишимли болгъанларыны атларын да махтау бла сагъынгандыла.

«Минги-Тау» малкъарлыла жашагъан эллени да жокълагъанлай турады. Мен Ново-Покровкада школну директору болгъан заманымда «Къууанч» деген тепсеу ансамбль да къурагъан эдик. Анга Бапыналаны Насби башчылыкъ этеди.

Башха республикада, артыкъда Къазахстанда, жашагъан ата журтлуларбыз бла да дайым да байламлыкъ жюртебиз, бир бирге къонакъгъа барабыз. Сёз ючюн, «Балкария» тепсеу ансамбль Алма-Атагъа келгенинде, бизден 70 адам баргъан эди ары. Ол тюбешиу бизни барыбызгъа да уллу байрам болгъан эди. «Балкарияны» тепсегенине къарап, не уллу къыйынлыкъла да сындыралмагъан таулу халкъыбызгъа ёхтемленип, жюргибизгъа таула бла тенг болгъан эди. «Знамя Победы» деген газет «Народ, который не потерял лица» деген статьясында малкъар халкъны чыныгъ-ыулугъун, жигерлигин, тирилигин чертгенди, бизни миллет адет-тёрелерибизге былай сакъ болгъанлыбызгъа ыспас этгенди.

Къыргъызстанда миллетни айыруу жокъду.Малкъар жыйыр бла макъамла къыргъызлылада бла оруслулада да эшитиледиле. Артыкъда жаш адамла малкъар тилге юйренирге, анда сёлеширге да кюрешедиле. Сёз ючюн, Кант шахарда беш школдан жаланда бириди къыргъыз тилде окъутхан. Къыргъыз тил къатыш школу директору уа бизни къыздыбыз Алийланы Светлана болгъанын да белгилемей жарамаз.

Бизни ушагъыбызгъа Мадинаны къарындашындан туугъан къыз-Бабаланы Марьяна къошулады. Ол Къыргъызстанны къыралы службасыны миллет университетинде 3-чю курсда окъуйду. Ата-бабаларыны жерлерине биринчи кере келген жыйырмажыллыкъ къыз, Нальчикни арилугъуна, тазалыгъына сукъланнганды, артыкъда Чегем чучхурланы, Чирик кёллени, бизни тау ауузларыбызны айбатлыкъларына сейир этгенди, аланы бек жаратханды.

МАДИНА бла дагъыда кёп затланы юслеринден сёлешгенбиз. Къыргъызстанда жашауну юсюнден сёз барганда, Мадина: «Демократия аз-аз бери да синнгне барады,- дейди. - Хар къуллукъчуну да, президентден башлап, район эм эл акимлеге дери да, эшиклери гражданланы аллarындаачыкъдыла. Приёмгъа алгъан кюнлери жазылып турганлыкъгъа, районну таматасы адамла бла кюн сайын да тюбешеди. Башындан энишге башчылыкъ этиу ма ол халда бардырылады.

Сёз ючюн, «Минги-Тау» жамауат организациясны башчысы Мисирланы Солтан президент Бакиевге жумуш бла кьачан сюйсе да киралады. Ма бизни диаспоргъа мында алай ири кёзден къарайдыла. Билемисиз, Дмитриевкада Нальчик орам бардыр. Аны кыргъызлыла мында жашагъан таулулагъа бла къабартылылагъа хурмет этип атагъандыла».

Кесини юйюр насыбын да Бабаланы Мадина Къыргъызда тапханды. Аны баш иеси Бакъыт Асанов президент гвардияны офицери болуп тургъанды. Бусагъатда уа предприниматель иш бла юрешеди. Аланы жангыз къызлары Милана 4-чю классда окъуйду. Китапла окъургъа бек сюеди. Биз жолукъгъан кюнню ингиринде ол Долинскеде таулу жаш тёлюню кезиулю тюбешиуюнде Къулийланы Къайсынны назмусун айтыргъа хазырлана тура эди.

АЙЛАНЫ Светлана.

Къабарты-Малкъар Республиканы 2008-2010 жыллада социальный-экономика айныууну прогнозуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы 2008-2010 жыллада социальный-экономика айныууну прогнозун юсюнден къабыл кёрюрге.

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу борчлу этиледи:

Къабарты-Малкъар Республиканы 2008-2010 жыллада социальный-экономика айныууну прогнозун оп сюзюлген заманда этилген эсгертулени бла предложенияланы эсге алыу бла тюзетирге;

Къабарты-Малкъар Республиканы 2008-2010 жыллада социальный-экономика айныууну прогноз кёрюмдюлерин жашауда бардыруу жаны бла тийишли мадарла этерге.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели БЕЧЕЛЛАНЫ И.

Нальчик шахар, 2007 жылда 19-чу сентябрьде, №1211-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуна «Спартак-Нальчик» профессионал футбол клуб» ачыкъ акционер обществону акцияларын Къабарты-Малкъар Республиканы кыырал иелигине алыргъа эркин этиуню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентин **бегим этеди**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуна «Спартак-Нальчик» профессионал футбол клуб» ачыкъ акционер обществону акцияларыны

хар бирини багъасы 100 сом болгъан 240,0 мингин Къабарты-Малкъар Республиканы кыырал иелигине алыргъа эркин этерге.

2.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели БЕЧЕЛЛАНЫ И.

Нальчик шахар,2007 жылда 19-чу сентябрьде, №1220-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председатели А.В.Яринне этилген парламент сурамгъа Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну жууабыны юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председатели А.В.Яринне республиканы агропромышленность комплексинде къыйын хауа болумла бла байламлы халны юсюнден парламент сурамгъа Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну жууабына къарап, Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председатели А.В.Яринне республиканы агропромышленность комплексинде къыйын хауа болумла бла байламлы халны юсюнден парламент сурамгъа Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну жууабын эсге алырга.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели БЕЧЕЛЛАНЫ И.

Нальчик шахар, 2007 жылда 19-чу сентябрьде, 1221-П-П

Кёрмюч

Адыглы устаны ишлери - Эрмитажда

Белгили адыглы уста Ася Еутых ишлеген затланы кёрмючю бу кюнледе Санкт-Петербургну Зимний дворецини залларында биринде ачылгъанды. Аты айтылгъан ювелирни ишлерин кёргюзтюню аны эки дебютюне санаргъа боллукъду. Нек degенде «Sarai р Galleri» degен эчи галерея Къадар Эрмитажда кесини худоджнигин биринчи кере кёргюзтеди, ары дери ювелир искусствону битеу кёрмючлери дунияны улуу музейлери бла бирге бардырылгъандыла. Ася Еутых ишлери дунияны бек иги музейинде салынngан биринчи адыг (черкес) устады.

Галереяны таматасы, бизни жерлешибиз Альберт Сараль айтханнга кёре, Эрмитажда аллай экспозиция кёргюзтюгени битеу Кавказны искусствосуну тарыхында жангы этапды. Кёрмюч юч север-кавказ республика – Къабарты-Малкъар, Адыгея эм Къарачай-Черкес-Россей кыырлагъа къошулгъанлы 450-жыллыгъыны юбилей къуучлары бардырылгъан кюнледе ачылгъанды.

Ася Еутых ювелир искусствону аты битеу дуниягъа айтылгъан устасыды, Кавказда тиширыуланы араларында андан сора сауут хазырлау жаны бла уста жокъду. Аны ол затха туугъан жерини тарыхы, «Нартла» эпосну тарухлары, майкоп археология культура кёллендиредиле. Еутыхны ишлери Къабарты-Малкъарда да кёп кере кёрпозтюлгенди.

Кёрмючню ача туруп, адыглы художникни чыгъармачылыгъына Эрмитажны директору Михаил Пиотровский уллу багъа бергенди. Аны ишлерине айтхылыкъ дирижёр Юрий Темирканов, кинорежиссёр Александр Сокуров, АБШны, Францияны, Польшаны генеральный консуллары, искусствону магъанасын терен англагъанладан кёпле къарагъандыла.

Эрмитаждагъы экспозицияда кёргюзтюген суратла Еутыхны кыырал музейледен, президентлени, корольланы эм Россейни, Европаны, Жууукъ Востокну эм Американы белгили адамларыны энчи коллекцияларындан алынngандыла.

Марина ХАПОВА.

Эльбрус райондан

Эки жанына да хайырлы

Бу кюнледе районну администрациясында власть структураланы бла муслийман общиналары араларында халны сюзюуге жораланнган жыйылыу болгъанды.

Анга КъМР-ни Жаш тёлюню ишлери эм жамаат биригиуле жаны бла кыырал комитетини председатели Борис Паштов, МВД-ны жамаат къоркъуусузлукъну жалчытыу милициясны таматасыны заместители Феликс Эфендиев, министерствону жамаат тынчлыкъны сакълау бёлюмюню начальниги Жаппуланы Юрий, КъМР-ни Жаш тёлюню ишлери эм жамаат биригиуле жаны бла кыырал комитетини дин биригиуле бла байламлыкъ жюрютген бёлюмюню таматасы Герг эокъланы Жамболат, ол бёлюмню консультанты Арсен Мукожев эм КъМР-ни Муслийманларыны дин управлениясны таматасыны биринчи заместителини къулугъун толтургъан Мисирланы Хызыр къатышхандыла.

Тюбешиуге чакъырылгъанланы араларында районну эллерини администрацияларыны башчылары, иймамлары, муслийман общиналаны бла жамаат организациялаланы келечилери да бар эдиле. Жыйылыуну районну администрациясыны башчысыны заместителини къуллугъун толтургъан Мурачаланы Людмила бардыргъанды.

Сёз а тюбешиуде районда бюджонлюкдеги жамаат-политика болумну бла терроризмге эм дин экстремизмге къажау кюрешни къалай къураргъа кереклисини юсюнден баргъанды. Аны юсюнден кеслерини оюмларын иймамла, муслийман общиналаны бла жамаат организацияланы келечилери айтхан дыла. Аланы сорууларына Феликс Эфендиев толу жууапла бергенди. Ары келгенле дагъыда дин организацияланы ишлерин законнга тийишлиликде къалай къураргъа боллугъуну юсюнден да тюрлю-тюрлю предложенияла айтхандыла. Андан тышында да энчи эс жаш тёлюню юйретиуге, школлада динден дерслени кийириую юсюнден соруулагъа да бёлюнngенди.

А. ТАЛАЕВ.

Байламлыкъланы кенгерте

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Сурау терк аталма бла ёсген товарладан бири гитче котёлладыла. Керек заманда отлукъ, газ бла да ишлейдиле ала. Уллу котёлла бла тенглешдиргенде, къоранчланы ичи кесекге азайтыргъа онг бередиле. Къышысыда ала бла жашау журтланы, къурулушчула туруучу вагонланы эм башха тюрлю объектлени жылытыргъа жарайды. Машинала ишлеучюле кеслерини акционер обществоларыны административ мекямын да аллай котёлну болушлугъу бла жылытадыла.

Жигер коллектив юсюбюзгени жылны жетишимли бошаргъа такъеди. Ол алай боллугъуна толу ышанырчады. Машинала ишлеучюле жарымжыллыкъ прогноз кёрюмдюлерин битеу кёрюмдюле жаны бла намыслы толтургъандыла. Ал тергеулеге кёре, тогъузайлыкъ прогноз кёрюмдюле да болжалындан алгъа жабыллыкъдыла. Ол жетишимле машинала ишлеучюлени жигер урюннгланларына, сырьё эм башха тюрлю материалла жиберучюле, заказчикле бла да кьаты байламлыкъ жюрютгенлерине шагъатлыкъ этеди.

ЖАШАРБЕКЛАНЫ М.

ЖЫЙЫЛЫУ

Право низамны кючлеуге жамаатны тирирек къошаргъа

Бу кюнледе КъМР-де Ич ишлени министерствосуну Жамаат советини кезиулю жыйылыуу болгъанды. Аны ич ишлени министри, генерал- майор Юрий Томчак очханды эм бардырыгъанды. Ол кесини ол сёзюнде республикада тынчлыкъны, келишиулюкюню кючлеуню юсюнден сёлеширгге жыйылыгъанбыз degенди. Советни членлери эм чакъырылып келгенле аны юсюнден кеслерини оюмларын айтырла, Къабарты-Малкъар ырахат жашар, айныр ючюн, не этерге керек болгъанын белгилей, ким къаллай борчну тамамларгъа кереклисин ачыкъ этерле деп ышанngанын чертгенди.

- Совет, - degенди министр, - кесини ишим жамаат бла къаты байламлыкъда бардырлыкъды. Аны къауумуна уа политика партияланы, къымылдауланы, конфессияланы, ветеран, жамаат организацияланы келечилери киредиле. Федеральный Жыйылыуну Къырал Думасына айырылуланы аллында аланы эмда битеу республиканы жамаатуны бир ниетли болулары, тынчлыкъ, ырахатлыкъ сакъланыры артыкъда керекди. Адамла къол кётюрюуге конституциялы эркинликлеринде хайырланырча болумла къурау, айырыучуланы, кандидатланы къоркъуусузлукъларын жалчытыу, право низамны сакълагъан органладанча, битеу жамаатдан да жууаплылыкъны, эслиликни, оюмлулукъну, тёзюмлюлюкню излейди.

Былайда Юрий Иосифович миллетле аралы халланы тутхучлулукълары, конфессияланы бир бирлери бла келишиулюкде оъурлулукъгъа, жюрек халаллыкъгъа къулулукъ этиулери артыкъда уллу магъананы тутханларын айырып чертгенди. Андан ары министр ич ишлени органлары жамаат къуралыуда бла байламлыкъда ишлеуге уллу эс бургъанларыны юсюнден айтханды. Къыралны, республиканы оноучулары бизни аллыбызгъа салгъан борчланы толуулары биз жамаат бла келишиулю ишлей билгенибизге кёре боллукъду, degенди.

Ахырында ол республикалы милиция, аманлыкъчылыкъны къайсы тюрлюсюню да жолун кесиую мадарларын эте, хар адамны, юйюрню эмда битеу жамаатны ырахат жашарына къуллукъ этеригин, экстремизмге, коррупциягъа къажау къаты кюреш бардырлыгъын эсге салгъанды. 2005 жылда 13-чю октябрьде болгъан бушуулу ишле энди къайтып кёлмез ючюн, ич ишлени органлары жамаатдан бла биргe, артыкъда дин ахлулагъа, жаш тёлю биригиулеге таяна, законлукъну, право низамны кючлеуню борчларын бюгюннгю кюнню ишлемлерине тийишлиликде тамамларгъа таукел болгъанларын къатлап-къатлап айтханды. Аны бла бирге ол, Нальчикге чабыууллукъ этгенлени ишлерине сюдде къарау октябрьде башланырыгъын белгилей, ол кюнледе провокация болмаз ючюн, право низамны сакълаучу органла битеу кючню биригиуклерин чертгенди.

Андан сора Юрий Томчак сёзню КъМР-де ич ишлени министрини заместители Виталий Горячевге бергенди. Ол, жыйылгъанланы советни къуралыууну магъанасы, мураты эм борчлары бла шагъырей этге, былай айтханды:

- КъМР-де МВД-да къуралгъан Жамаат совет кенгешиучю, консультативный органды. Ол ич ишлени органларыны къуллукъчуларыны право культураларын кётюрюр эмда жамаатны арасында демократияны гражданствону айнытыр муратда къуралгъанды. Советни право мурдоуна Россей Федерацияны Конституциясы, федеральный законла, РФ-ни Президентини указлары бла бийрукълары, Россей Федерацияны эм Къабарты-Малкъарны правительстволарыны бегимлери бла оноулары эмда право актлары салынngандыла.

Советни баш борчлары министерствону иши бла байламлы башламчылыкъланы бирге келишдириудю, аланы сюзюудю, аны жамаат биригиуле, правону къоруулаучу, иму, чыгъармачылыкъ, дин организацияла бла байламлыгъын кючлеудю.

Кесини борчларын тамамлар ючюн, совет КъМР-де МВД-ны бек магъаналы ишлерини программасыны концепциясын жарашдырыугъа къатышады. Бек алгъа уа аманлыкъчылыкъгъа къажау кюрешни кючлеу, гражданланы праволарын эм эркинликлерин къоруулау, жамаатны эм къыралны къоркъуусузлукъларын жалчытыу, ич ишлени органларыны къуллукъчуларыны эм ветеранларыны социальный жаны бла къоруулау, министерствону асламлы информация органла бла байламлыгъын кючлеуге себеплик этиу degенча вопросларгъа айырып эс бурады. Совет кесини ишин КъМР-де ич ишлени министрини башчылыгъында хакъ алмай тамамлайды.

Жыйылыуда КъМР-де ич ишлени министрини заместители Сергей Касумов, КъМР-де Ич ишлени министерствосуну жамаат милициясны начальнигини заместители Анатолий Барсагов, жамаат къоркъуусузлукъну милициясны начальнигги Феликс Эфендиев, аны заместители Хатиз Тхагазитов, КъМР-ни Президентинде граждан обществону институтун айнытыугъа себеплик этиу эм адамны эркинликлери жаны бла комиссияны жууаплы секретары эм малкъар халкъны «Алан» жамаат организациясыны таматасы, генерал-лейтенант Беппайланы Суфиян, КъМР-ни муслийманларыны дин управлениясыны председатели Анас Пшихачев, КъМР-ни килисаларыны благочинныйы отец Валентин, малкъар халкъны старейшиналарыны советини председатели Сабанчуланы Исмайыл, КПРФ-ни Нальчик шахар комитетини келечиси Насталаны Владимир, шёнджюгюлю гуманитар академияны ректору Атабийланы Алий эм башхала сёлешгендиле. Ала барысыда республикада миллетле арасында келишиулюк, шуёхлукъ, ариу халла болур, жаш тёлю тюз жолну барыр, аманлыкъчылыкъгъа къажау кюреширгe ючюн, власть органладан башлап, жамаат организациялагъа дери да бир ниетли болургъа, экстремизмге, коррупциягъа къажау къаты кюреширге, хар инсанны эркинликлерин къоруулай, жамаат жашауда тынчлыкъ болурун жалчытыргъа кереклисин айтхандыла.

Ахырында Жамаат советни жыйылыууна къатышханла республиканы халкъына чакъырыу этгендиле.

ТЕММОЛАНЫ Мухадин.

Залийханланы Жанакъайыт туугъанлы – 90 жыл

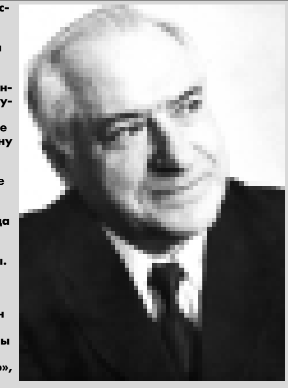

Залийханланы Жюнюсню жашы Жанакъайыт (1917–1995) малкъар адабиятха уллу къыйын салгъан адам эди. 1917 жылда Элбрус районну Кёнделен элинде туугъанды. Пятигорскде (Бештауда) Къабарты-Малкъар педрабфакны, Фрунзеде (Бишкекде) пединститутну бошагъанды. Бек жаш заманындан башлап, мында, кёчгюнчюлюкде да уллу къуллукълада ишлегенди.

Анга 21 жыл болгъанда (1938 ж.) Москвада редакторланы тилманч курсларын бошагъанды. Ол жыл окъуна аны «Мени ауазым» деген биринчи назму китабы басмаланады. Залийхан улуну 21-жыллыгъында СССР-ни Жазыучуларыны союзуна алады.

«Тау къушла», «Кюзгю», «Жаннган жюрекле», «Бахсан жулдузу» деген романлары бла белгили болгъанды. «Жол нёгерле» деген романы уа ол ауушхандан сора басмаланнганды. Дагъыда ол кёп хапарланы, повестьлени, бир актлы пьесаланы да авторуду. Орус тилде Москваны китап басмаларында «Вершины чувств», «Верность», «Мужской разговор», «Радуга лет» деген китаплары чыкъгъандыла. Жазыучуну жашаууну магъанасы аны прозасыды.

Адабиятха салгъан къыйыны ючюн 1990 жылда анга «Къабарты-Малкъарны халкъ жазыучусу» деген сыйлы ат берилгенди. Малкъар фольклористикагъа да уллу юлюш къошханды. Миллетини халкъ жырларын жыйыу эм басмалау бла кюрешгенди.

Тёгерекге намыслыкъ, тазалыкъ, жылылыкъ жайгъанды

Бизни институтха кёп болмай келгенча эсимдеди аты кеннге айтылгъан, бу хурметли адам. Аны юсюнден кёп эшитгенликге, таныш а тюйюл эдик. Узакъдан а кёре-кёре тургъанма. Мени ишчи нёгерлерим да аны «узакъдан» таный эдиле. Кертисин айтханда, ол институтха келгенде, кёпле ангыламай эдиле Жанакъайыт Жюнюсович мында не иш бла кюреширикди деп. Аны ёмюрю уллу къуллукълада ётгенди сора уа! Пенсиягъа кетгинчи, Залийхан улуну илму бла бир тюрлю байламлыгъы болмагъанды. Сора алай да келе эди бир къауумланы кёллерине – хар окъуй-жаза билген илму бла кюрешиш башларыкъды?

Бир жаны бла алай оюм этгенлени да ангыларгъа боллукъ эди. Бизни коллегаларыбызны асламысы илмугъа кеслерин университетде окъугъан заманларындан хазырлап, артда аспирантурагъа да кире эдиле. Алай илму-излем институтха ишлерге келгенден сора да окъууну кёбюрек анбыз. Залийхан улу да, пенсиягъа чыгъып, юйде эригиулю олтурмаз ючюн, бери солургъа деп тохташхан ды, эштада. Алай сагъыш этгенле уа, жууукъ заманны ичинде терс болгъанларын ангыладыла.

Биринчиси, бизни бёлюмге сыйынамысы бек бийикде жюрюген даражалы адам келген эди. Ишине толусунлай берилгени, тюз ниетлилиги, кертилиги, адамлыгъы, хар неде да тазалыгъы, литературну фахмусу эм къураучу хунери – ма аны къаллай адам болгъанын кёргюзтген шартла. Экинчиси, ол бек билимли эди, чыгъармачылыкъ ишге да фахмусу болгъан. Аны себепли литература бла фольклорну бёлюмюнде Жанакъайыт кесини жеринде тюйюлдю деп киши да айталлыкъ тюйюл эди.

Коллективибизге аллай адамны келгени къуат берген эди. Нек десенг аны бизни бла олтургъаны окъуна бир сейир магъана бере эди ушагъыбызгъа. Бир бирге сакъ, огъурлуракъ болдукъ аны бла, тёзюмлюрек да. Ишге да бегирек берилдик. Ол институтда ишлеген бир нечча жылны ичинде жаланда къагъытлагъа къол ызын салып турса да, аны бла окъуна магъаналыракъ, даражалыракъ этерик эди ол ишин, институтну да. Аллай бергетли адам эди.

Жанакъайыт Жюнюсович а, арталлыда башха «фронтдан» келип, къысха заманны ичинде жангы ишге тюшюннгенни къой, бек уллу эм магъаналы жумушну башындан эм анга башчылыкъ этеди. Аны аты «Антология карачаево-балкарской народной песни и инструментальной музыки» деп алай эди. Алай, жарсыугъа, халкъ искусствобу бу кёп томлу жыйымдыгъыны къадары бек къужурду: аны 1-чи бла 2-чи томлары бюгюннге дери басмаланмай турадыла. Ол заманда уа аны бла бир талай алим къазауат ишлеген эдиле. Залийханланы Жанакъайыт сау болса уа, мен ийнанама, иш башха тюрлю боллукъ эди. Аны бла бир кишини кёлюне тиерге сюймеген, ол антологиягъа къыйын салгъан алимлени да даражаларын эниш этерге тюйюлдю акъылым. Жаланда Залийхан улу, ол магъаналы антологияны башлагъанда, битеу аны бла ишлегенлени кёллендире, таукелленди-ре билгенин чертирге керекди, деп алай сунама. Аны хайырындан халкъ эм профессионал искусство бла кюрешген алимле бютюн уллу магъана бере эдиле ишлерине, арабызда хална окъуна къайда шуёхлу эм огъурлу эдиле. Институтну «хауасын жылытхан» адам эди Залий-таулула анга алай айтыучу эдиле.

Не заманлада да институтну коллективини мурдорун профессионал алимле къурагъандыла – жашаулары илмугъа жоралгъанла, онла бла китапланы чыгъаргъанла. Аланы ичинде кесине жер табаргъа, ала бла жарашыргъа эм бир бирни ангыларгъа тышындан келген адамгъа къыйынды. Бютюнда ол башха сферада урунуп тургъан эсе. Бир къауума, уллу къуллукълада ишлеп туруп, пенсияда уа илму-излем институтда солурбуз деп келгенле, халны кёреп, тынгышыкъ кетип къала эдиле. Аллайладан бек азы къала эди институтда – жашауу, билими да - бери сынаулары жангы жерде жарарча. Ма ол азладан эди Жанакъайыт Жюнюсович. Биринчи кюнюнден окъуна жангы коллективге илешип, кесин ишге жарашдыргъан эди. Даражасы тюшгенни къой (кёплени уа алай эди къадарлары), бютюн хурметли болду ол – ангылауу, билими, адамлыгъы, адепли-лиги, къурау хунери – аны барыбыз да эследик, багъаладыкъ.

Ол заманда литература бла фольклорну бёлюмюнде малкъарлыла, къабартылыла да бирге ишлей эдик. Тилибиз башха болгъаны чырмау этмей эди бизни ишибизге, шуёхлугъубузгъа да. Бир бирге болуша, таяначкъ бола келгенбиз. Ишге жетгенде да кёзбаулукъ болмагъанды - барыбыздан да сурам бирча эди. Ачыкъ эди жюрегибиз бир бирге, жылыуу. Мени оюмума кёре, аллай хал къатыбызда Залийхан улу, Залийча (мен да алай айтыргъа базынайым), аллай адам ишлегени себеплик этгенди.

Аны шош, жумушакъ ауазын мудах бола эсгереме. Хурмет эте биле эди. Залийхан улуну тазалыгъы уа кимни да сейирсиндирлик эди. Сабыр, басымлы адам эди, аны себепли бир кесек сууукъ жюрекли да кёрюне болур эди... Залийни иги танымагъанлагъа. Мен а биле эдим аны къаллай огъурлу, жылыулу да адам болгъанын.

Бу дуниягъа келе, бирле огъурлу ыз къоядыла, бирле уа – бир зат да угъай. Адамны эсинде тута эсенг а, сора аны къарамы, оюму да сени биргенгедиле. Мени эсимде уа Залийханланы Жанакъайыт огъурлу, жарыкъ адамлай къалгъанды.

Адам ГУТОВ,
филология илмуланы доктору,
профессор.

Хар адамгъа игилик тежей

Кёнделен - жамауат илмуланы, жарыкъландырыуну, бары санат хунерликни мурдорун салгъан, ёсдюрген эллерибизден бириди. Биринчи дерсликле, биринчи адабият чыгъармала, биринчи миллет къуллукъчула... Залийханланы Жюнюсню жашы Жанакъайыт да мында туугъанды. 1917 жылда ноябрь айда. Кесини тукъум тамырларын тохташдырыргъа, бары жууукъларын бирге жыйышдырыргъа Залий кёп къыйын салгъанды. Жууукълары – не, битеуда халкъда бир затха жетишген, илму не башха иш бла атларын айтдыргъан адамланы эсепге алып, къолундан келсе болушуп, алагъа таукеллик берирден къалмай жашагъанды.

Жамауат ишге алай сакълыкъ аны бек жашлыгъындан башланнганды. Ол Кёнделенде, ызы бла Нальчикде, Бештауда, Москвада, Къыргъызстанны ара шахары Фрунзеде (бусагъатда - Бишкек) окъугъанды. Бек жаш-лай партия къуллукълада, басмада ишлеп башлагъанды. Ол заманда окъуулу адамла бары да - жазгъанла, окъутханла, оноу этгенле - жашауну жангыртыргъа, жашау-турмуш тиричиликге жангы къарамланы болдурургъа кюрешгендиле.

Жаш назмучуну чыгъармаларын-

Залийхан улуну юй бийчеси Фатимат, Жанакъайыт, Хабу, Макъытланы Сафар.

да заманны мухуру ачыкъ окъуладыы. Ала асламысында билдириу, юйретиу магъаналы тутадыла. Окъуучуланы излемлерине толу келишедиле. Сёз ючюн, «Мени сюйгеним - ата журтум» деген назмусунда Ата журтну керти уланы болууну асыулугъу махталады.

Сюйгеними нордю бети -
Алгъа жарыкъ атлагъанды!
Уллуду аны къудурети,
Алчыланы къатлагъанды.

Жангы жашаугъа алланнган эл, Ата журт - назмучуну ёхтемлигидиле. Аны къууаныы жоллагъа кёллендирген аладыла. Жазыучуну 1936 жылда чыкъгъан биринчи назму жыйымдыгъы «Мени ауазым» толусунлай партиягъа махтауну бериуню, Ата журтну жетишимлерине къууаныуну китабыды.

Уллу Ата журт уруш башланырны аллында Залий, назмучулукъдан прозагъа ёте, биринчи малкъар романны - «Тау къушланы» - жазаргъа кирешген эди. Аны закий жерлешлери Кацийланы Хабу бла Хочуланы Салих ол ишни сырына тюшгендиле, биринчи китапларын да басмалагъандыла. Окъуп къарагъанда, жашауну толусунлай ачыкълар ючюн, прозаны эркинлиги, кенглиги керекди. Алай уруш Залийхан улун да айырады сюйген ишинден. Энди бек уллу фахму, батырлыкъ да - Ата журтну къанлы душмандан сакъларгъа багъышланадыла. Залий ол заманда райкомда ишлей эди да, партия къуллукъчу къадарында, анга халкъны ниетин душманнга къажау бурургъа буюрулады. Ол болумда, жаш коммунист Залий, терен харушха (подполье) кетип, «Социалист Къабарты-Малкъар» газетни къысха бетлерин чыгъарып турады. Душман, кёп мычымай, Шимал Кав-

каздан къысталгъан эди. Залий да, кеси кибик кёплеча, Ата журтну жангыдан аягъы юсюне салырдан болуп, кече-кюн демей ишлейди. Не медет, малкъар халкъгъа да «бир заманлада бир адам жомакълада окъуна эшитмеген палах» келди да, сталинчи итле Залийни да, аны халкъын да туугъан жеринден сууруп чыгъардыла. Онгъа (товар) вагонлагъа жыйып, элтип, Орта Азия тюзлерине тёкдюле.

Халкълай къалыр ючюн, къыйынлы кюреш жангыдан киши жеринде башланды. Ол заманда ана тилде жазылгъан хар сёз хар таулугъа тейри жарыкъча кёрюне эди. Сюргюнде таулу жазыучула биригип, халкъны къайгъысын кёре эдиле. Къыргъыз, къазах эллеге айланып, ажашхан, мугурайгъан таулулагъа эс бере эдиле, таукел этдирирча сёз таба эдиле. Ачлагъа, жаланачлагъа мадар эте эдиле.

Сюргюнден къайтхандан сора да бир ауукъгъа аны баш иши назмучулукъ болады. Нальчикде, Москвада «Сюлемен», «Кертичилик», «Сезим бийиклиги», «Жылла жарыгъы», «Эр сёзю» дегенча, назму, поэма китапларын басмалаады. Ата журтха, адамлыкъгъа, коммунист ниетлеге кертичилик Залийни баш тет-

таукел этеди, не тюрлю болумда да адамлай къалыргъа юйретеди.

Аны бирси хапарларында да кёп тюрлю сейир сыфатлагъа тюбейбиз. Аланы санында «Къарт арбачы», «Сейир-тамаша», «Къара Муса», «Гондай» деген хапарланы белгилерге сюеме. Андагъы жигитле кеслерини таулу энлери болгъан, эллерине, жерлерине ушагъан къолайлы сейир адамладыла. Аны себепли малкъар прозада Залийхан улуну хаты дайым таныладды. Ол аны кесине ушаш, сабырды, адеплиди, не тюрлю окъуна суратлагъанда да, иймениулюдю, окъуучугъа ышаныулы уллу болгъанлай къаладыы.

Залийни кеси саулугъунда басмаланмай къалгъан чыгъармалары аз тюйюлдюле. Аланы арасында «Эки тюбешиу» деген уллу романы энчи жерни алады. Ол таулу жазыучуну «хапла аралы ишлеге» эс бургъаны эди, шарт айтханда, Уллу Ата журт урушну заманында саулай Европагъа айтылгъан француз Сопротивлениягъа. Жаралы болуп, жесирликге тюшген таулу жаш Алийхан, концлагерьден къачып къутулуп, генерал де Гольну аскерине къошулады, аны батыр аскерчилеринден бири болады. Бу романны юсю бла таулу адабиятха башха миллетлени адамлары да къошуладыла.

Экинчи дуния урушну тарыхына «Француз Сопротивление» деп алай кирген партизан урушлада таулу жашны къураучулукъ, тасхачылыкъ хунери, энчи жигитлиги, къыйын болумлада кесин жюрюте билмеклиги ачыкъланады. Уруш Алийхан сюйген къызы Земжан бла бир юйюрлю болургъа хазырлана тургъанлай башланнган эди. Сюйген жашыны ызындан Земжан да урушха кетип, уруш аулакъда жаралы солдатланы жанларын кёп кере сакълайды, энчи жигитлик этеди. Ол урушда жаралы болуп, жесирге тюшген Алийхандан кем къалмай сермешеди душман бла, аны концлагерьде эттен жигитлигине тийишли болады.

Алийханны концлагерьден бирге къачхан тенглери Андрей бла Виктор да аллай ётгюр жашладыла. Кюрешни ахырына дери Алийханны биргесине боладыла. Залий таулу жашны француз нёгерлерин да уллу хурмет бла суратлайды. Жозеф, Филипп, Морис, Диана, «Робеспьерге ушагъан» Фирмен, Альбер бла Луиза - ала бары да, эсде къаларча, жюрекге илешлик берирча, алай суратланадыла.

«Эки тюбешиу» - автор кеси белгилеген хаух аты эди романны. Аны кеси ауушхандан сора, басмагъа хазырлагъаныбызда, магъанасына, суратлау даражасына кёре да «Жол нёгерле» деген ат тюз келише эди да, роман ол ат бла 1997 жылда жазыучуну 80- жыллыгъына чыкъгъанды.

масы болгъанлай къаладыла.

Бу жыллада Залий адабият чыгъармачылыгъы бла бирге уллу жамауат ишлени бардырады. Китап басмасы директору, райкомну биринчи секретары, радио бла телевидениени къырал комитетини председателини экинчиси, илму-излем институтну тамата илму къуллукъчусу - бу жыллада аны ишлеген жерлери.

Залий кёп тюрлю хапарла, повестьле, сабийлеге деп жомакъла жазгъанды. «Инал бла Кяусар» - аны кеси бек сюйген чыгъармасы эди. Сюймекликни юсюнден мудах повесть.

Хар замандача, бу чыгъармасында да ол иш ахлусу, ариу, ачыкъ адамланы сыфатларын къурагъанды. Кяусар -таулу тиширыуну юлгюсю болургъа боллукъду. Ариу сыфатлы, иймениулю тиширыу. Сюймеклигине, намысына да бирча сакъ. Иналны биринчи къатыны Нафисат да кесини адеби бла Кяусардан артха къалмайды. Ол да сюймеклики сыйын кесини энчи насыбындан бийикке тутады. Эл бетинде ыйлыгъырча иш этгенден эсе, ёлген игиди деп, намысны алай къатутады. Эки адамны - Иналны бла Кяусарны жюреклерине Аллах кеси салгъан сюймекликни кёргюзте, Залий аланы адамлыкъларын ачыкълайды. Аллай сыйлы ючюнден киши да къачып, бугъуп, тийюшюп къутулмайды, ол салам кеси аллына келгенде уа, анга тийишли болургъа керекди деген огъурлу оюмну айтады.

Бир бирлерин къыйын дуниядa табып, уллу чюйреликлени ичлеринде ырахат жашаялмазлыкъларын Кяусар да, Инал да билдиле. Алай а ол формалы ажымлыкъ аланы кёлсюз угъай,

Фахмулукъну, закийликни тагъылгъан киши да кёрмегенди. Алай ким да биледи: фахмулукъ бла зарлыкъ бир да келишмейдиле. Фахмусу болгъанны зарлыгъы болур амалы жокъду! Бюгюнлюкде, Залийханланы Жанакъайытны таныгъан адамланы барын ыйып: «Залийни бек бирин адамлыкъ илишаны не эди?» - деп сорсала, «Адамлыкъ!» дерик эдиле дейме. Адамгъа игилик тежеген, анга болушургъа излеген, биреу бир иги иш этсе, анга къуана билген! Бирсилени да къуанырча чакъыргъан!

Халкъы бла бирге Залий да кёп затлагъа тюбей жашагъанды. Уллу, къыйын жоллада хар зат да ол сюйгенча, ол мурат этгенча болуп да баргъан болмаз. Бек башы: хар тюрлю ишде - партия къуллукълада, жамауат ишледе, жазыучулукъда, таматалыкъда, миллетни келечиси болууда - барында да ол таулу болгъанын, аз халкъны ёкюлю къайда да кесин эсли жюрютюрге, юлгю болургъа керегин бир заманда унутмагъанды. Кертиси да, ол Къабарты-Малкъарны халкъ жазыучусу эди, халкъны сюйген адамы.

Энди ол ара шахарны уллу орамында бир уллу юйню къабыргъасындан къарайды. «Ай-иллахий!» - дей болур чурумубузну кёре! Къуана болур, азчыкъ да жетишим этсек. Ёзге уа! Бюгюнлюкде да ол бизни сыйлы устазыбыз болгъанлай къалады.

ТЁППЕЛАНЫ Алим.
КъМР-ни халкъ жазыучусу.

Жаннган жюрек

Залийхан улу Жанакъайыт малкъар халкъны ахшы уланларындан бири болгъанды. Аны аты дайым иги бла айтылгъанлай келеди. Анга Залий дегендиле биргесине ишлегенле, къалам нёгерлери да.

Кёнделенде жетижыллыкъ школну бошагъандан сора устазла хазырлагъан рабфакга киргенди. Анда юч жыл окъуп, малкъар тилде чыкъгъан газетде ишлеп башлагъанды. Бир ауукъдан, 1938 жылда, аны Къабарты-Малкъар китап басманы баш редакторуну къуллугъуна саладыла. 1941 жылда уа КПСС-ни Нальчик шахар комитетини секретарына айырылады.

Урушну заманында уа бир-бир жамауат къуллукъчуланы душманнга къажау партизан кюрешни къураргъа, урушха алмай, мында къойгъандыла. Алай бла Залий, мында къалып, партия буюргъан борчланы тындырып тургъанды. 1943 жылда уа, немецлиле мындан кетгенден сора, Залийхан улуну Черек райкомну биринчи секретарыны къуллугъуна саладыла. Анга жаланда 26 жыл бола эди ол заманда! Ол кезиуледе партияны атындан кёп аманлыкъчы ишле этилгендиле. Залийни ёмюрюнде бир да кетмеген жюрек жарасы да ала бла байламлы эди.

Сёз ючюн, билесиз, кёп жыллары Сауту бла Глашлары деген эллени адамларын совет аскерчиле къыргъанларын ачыкъ айтыргъа жарамай тургъанды. Анда ол болумлагъа кюйсюз ишле къалай этилгенлерин иги биген Залийге бютюнда къыйын эди: ол ачылыкъ не заманда да кесин билдиргенлей, ачытханлай тургъанды аны.

1944 жылда Залийханланы Жанакъайыт, миллетини бир адамыча, кёчгюнчюлюк къыйынлыгъын сынайды. Жарашыулу, адежли, билимли Залий мында да бир къауум къуллукълада ишлегенди: Къыргъыз къырал басманы директоруну экинчиси, артда уа, 50-чи жыллада, Къыргъыз ССР-ни Министрлерини Советини типографиясыны директору болуп.

Ата журтубузгъа къайтхандан сора аны 1957 жылда китап басмагъа тамата этедиле. Бир жылдан а КПСС-ни Совет райкомуну биринчи секретарына айырадыла. 1961 жылда ол къуллукъдан кеси ыразылыгъы бла кетип, чыгъармачылыкъ ишге бериледи, «Тау къушла» деген романын жазады. 1963 жылда аны Къабарты-Малкъарны Министрлерини Советини Радио бла телевидение къырал комитетини баш редакторуну къуллугъуна саладыла. Бир нечча жылдан сора Залийхан улуну ол комитетини председателини экинчиси этедиле. Пенсиягъа кетгинчи, ол анда ишлеп тургъанды.

1962 жылда аны «Тау къушла» деген романы, малкъар адабиятда роман жанрны айныгъан, аны ёсюу жолун кёргюзтген чыгъарма болуп, окъуу китаплагъа да киргенди. Романны сюжет ызы неден башланады? Малкъар эллеге революцияны хапары жетеди. Романны баш жигити Мазан Ёрюзмек бийни жалчысыды. Ол революцияны жолун сайлагъаны кёп таулу жашланы къадарларын ачыкълайды. Инсанны адамлыгъы, къылыгъы, оюмлары, сёлешгени да жашауда анга тюбеген адамладан бир къауумуну ышанлары бла бирге тюрленедиле. Мазанны да алай. Анга орузлу киши Фёдор, артда аны жашы Андрей тюбейдиле. Ала Мазанны жашаууна арталлыда башха тюрлю этедиле.

Революция кюрешни кёргюзтген чыгъармаланы барындача, «Тау къушлада» эки бир бирге къажау кюч бетден-бетге тюбейдиле. Бир жанындан - жарлыла, бирси жанындан - байла. Революцияны келгенине къууаннгъанла, аны жырын жырлагъанла, азатлыкъ байрагъын кётюргенле - Мазан, Махмут, Хажи-Осман, Пазий, Миронов, Солтан-Хамит, дагъыда ала кибиклеле. Бирси жанындан а - бий Ёрюзмек, старшина, Атай...

Романны жигитлерини жыл санала-

ры тюрлю-тюрлюдюле. Жаш адамла да, къартла да бардыла. Мазан, жаш адам эсе да, кесинден таматаланы хапарларына тынгылап, ала айтхандан дерс алады. Къартлыгъындан кесин азатлыкъгъа къуаннган Хажи-Осман, анга, ол жаш адамгъа, насийхатчыды. Кеси аманны кебинден баш кечиндирген къарт киши Мазаннга бегирек сакъ окъуна болады, азатлыкъны къоруулаоргъа юйретеди. Къартны сёзю, иши да игиликге чакъырадыла. Революция келтирген ахшылыкъны сакъларгъа.

Мазанны сюйген къызы Маржан да ол кюреште аны жанында болургъа итинеди. Алай бу тиширыугъа романда артыкъ уллу суратлау магъана берилмейди. Таулу халкъда болуучуча, Мазанны сюйген къызы не бек сюйсе да анга болушургъа, революцияны ишин Мазанча къоруулайдыла. Тиширыуну уа кесини жери барды. Романда бегирек эс бурулукъ затладан бири - Мироновну бла Солтан-Хамитни шуёхлукъларыды. Аты жыргъа кирген Къалабекланы Солтан-Хамит энди биледи не ючюн жашаргъа, кюреширге керек болгъанын. Аны устазы, тамата шуёху Миронов (ол Сергей Кировну сыфатыды) юйретеди.

Шимал Кавказда аты айтылгъан революционер Сергей Миронович Киров алай киргенди малкъар адабиятха. Революция кюреш жаланда онжетинчи жылны октябринде баргъан кюреш тюйюл эди. Аны ызындан кел-

ген инсан уруш ол революцияны баргъаны эди. Къалай сейир кёрюннген эди, абрек болуп, таулада айланнган Солтан-Хамитге тюзлюкню алай жууукълугъу, ма былай, къолунгу узатханлай, жетип къалырча. Ата-бабалары термилген азатлыкъ. Ол себепден берген эди жанын Солтан-Хамит, Кировха атылгъан окъну кёкюреги бла тыя. Киров умут этген, ол суратлагъан дуния аны бла бирге ёлюп къалмасын деп, таулула да андан юлюшлерин алсынла деп.

«Тау къушла» деген роман адабиятыбызны айныуунда уллу ишди, окъугъанлагъа, малкъар адабиятны тинтгенлеге да энчи магъаналыды. Аны жигитлери -халкъ жигитледиле. Не заманда, не жерде, не болумлада этилген жигитлик да ыразылыкъ тудурады. Бюгюн эсе келген тёлюню къарамы башха болур, алай отуз жыл мындан алгъа мени тёлюм бу романны адабият юлгюнюча окъугъанды, анга уллу магъана да бергенди. Аны жигитлерин, жашау жолла къайры элтселе да, эсинде тутханды.

Залийни атын иги бла сагъыннганла, кеслерини сёзлеринде анга халкъ сюйген адам, таукеллиги хорлагъан адам, эслилерибизден бири эди деп да айтхандыла. Чыгъармаларында бек баш жигити не заманда да халкъ болгъан жазыучу, халкъы ючюн къайгъыра, жашаун алай ётдюргенди. Кимге да билеклик этерге сюйген, кёплени жолгъа тюзетген, жюрегине тюйрелген затланы тарыхда къоргъа итиннген жазыучу Залийханланы Жанакъайыт бизни эсибизде халал, жарыкъ, таукел, оюмлу, эсли таматабызча къалгъанды.

МУСУКЛАНЫ Сакинат.

Солдан онгнга: Гуртуланы Берт, Залийханланы Жанакъайыт эм Кацийланы Хабу.

Ышаннгылы чигинжи

Сабийликден окъуна таный эдим мен Жанакъайытны. Гитчелигимде, Залийхан улуну юйюнде – бир ауукъну Огъары Малкъарда жашаучу эди ол – ётмек тууурамгъа жау жагъып, сюйюп ашагъаныма. Жылла оздула. Мен да къайдан биллик эдим ол сабий заманымда мени сыйлагъан юйню иеси уллу жазыучу болур деп. Аны къояйым да, миллетибизни ышаннгылы чигинжилеринден да.

Алай, кертиди, сюргюнден кёчюп келгенде, андан алгъаракъда да - Фрунзе шахарда, бизни бугъоуладан ычхындыргъан кюнледе да Залийхан улу халкъны аллында борчлугъун, хар заманда да ангылагъаныча, толтура башлады. Ол кезиуде десем да, 1956-57 жыллада малкъарлыла, кёз жашларын тыялмай, Залий бла ахшы тенглерин басмадан чыкъгъан китапларын, къууаныр тыпырлы болуп, ёхтемленип окъуп, башлары кёкге жетгенча болдула.

Кёчгюнчюлюкню чарсындан къутулгъанла, ариу кюнню кёзюне алгъыш этерча, азат болгъанла, биз, таулула, та янчакъсыз, онноусуз къаламдыкъ. Нек дегенде бар эдиле миллетни сезимин бийикде тутарыкъ, тайдырмай сакъларыкъ чигинжиле. Аланы бири бизны Залий болуп чыгъады. Журтубузгъа къайтхандан сора, Залийча эр кишиле, миллетни баш борчун, аны тилине алгъынча къанат салыргъа керек болгъанын, ол ишни бирнчи иш да боллугъун ангылай, адабиятыбызны жангыруууна кёп сала, ишни кьолгъа алдыла.

Мен былайда Залийхан улуну чыгъармачылыгъыны илму жаны бла тинтиуюн этерге умутлу тюйюлме. Мени ниетим, багъалы Залийни ниетин ангылап, ол ниетини да халалыгъы, улан нюрлюлюгюн эсгерирегди. Ол жаны бла уа Залий да, аны халал тенглери да, заманны тылпыуна, ёмюрню, жамауат жашауну сорууларына да жууаплы эдиле.

Алайды да, Жанакъайыт ол затланы къайсысындан да бек ангылагъанды. Жашыракъ жыллырында жюреги дуниягъа ачыкъдан назмуча жазып да болгъанды. Аллай жыллада, фахмусу тёлюге ачыкъ назму жазып да болгъанды. Ариу сезимлерин къыралгъа, жерине, бийик таулары бызгъа, алай а граждан сезимлеге жоралагъан эдиле аны тизгинлери.

Билгенибизча, жер башында, къуру Малкъарда угъай, къолгъа къалам алгъанны къаст этген кёбюсюнде назмуладан башлайды чыгъармачылыкъ жолун. Да ол жолда кими къаладлы, кими башха жоллаиа сайлайды. Залий къара сёзге бериледи, аны жесири болады. Ол иш бла байламлылыгъын ахыр кюнюне дери юзмей, эпикалы жанрны айныууна, фахмусун аямай, къоч къарыу да салып, урады.

Аны бир бири ызындан тынгылы романлары чыгъадыла.Алада биринчи болуп «Тау къушлары» (1962), ызы бла «Жаннган жюрекле» (1977), «Жол нёгерле» (1997) дагъыда бир къауум магъаналы чыгъармасы. Барын да эсге алсакъ, ол заманнга кёре, сёз ючюн, Этезланы Омарны, Гуртуланы Бертни да унутмайыкъ, Залий малкъар прозаны жергесине (суратлау жергесине) жетдирир ючюн, заманын аямайды. Нек дегенде кесича инсан борчун (миллетини аллында) Залийча ангыларыкъларыбыз алай кёп тюйюл эдиле. Алай бюгюнлюкде кюннюо алсагъа а, ол заманда окъуна онгьлуракъ эди деп бюгюн замандан а.

Жанакъайытны чыгъармачылыгъы, аны адабиятха халал къуллукъ этгени да багъасыз къалмады. Жазыучуну къалам нёгерлери, аны нюрлю, эсли юй бийчеси Фатимат, хар жылдан жамауатны эсине салмай къоймайдыла. Ол жаны бла бар эди Залийни насыбы. Ызындан къарар адамы деп бошданмы айта эдиле буруннгулула.

Бюгюнден алгъаракъда Фатимат, телефон бла сёлешип, тынгысызлыгъын билдиреди, алай мен да жапсарыгъа кюрешмей къалай къоярэдим. Нек дегенде миллетибизни, культураны келечилерини эсинден да Залий кетмезлик инсанларыбыздан бириди. Бошданмы айтхан болур эдик биз да Залийни кесине Бахсанны жулдузу деп.

Сёз жокъду - ол алайды. Мен да бу оюмуму къысхаракъ айтсам да, тёгерекдегиле кёбюрек ангыласала сюеме. Залий ишлеген жолну заран ханс басып амал болмаз. Ол а бизни борчубузду Залийни улуну тёлюсюню, кесини да аллында. Унутмайыкъ бир бирге сый да, намыс да бериуню. Ол къалыубаладан окъуна келе келген аламат адетлерибизден бириди.

МОТТАЙЛАНЫ Светлана.

Эски сурат

Суратдагы эр киши Амырханланы Дадкоду. Бек чырайлы адамды. Кёкюргендиги орденлери уа аны биринчи дуния урушха къатышханыны белгилериди. Георгий жорну даражасына тийишли болгъаны уа аны энчи жигитлик эшгинн кёргюзтеди. Патчахны заманында ол бек сыйлы аскер саугъаладан бирине саналгъанды.

Эшелип турсун тиширыу а, баям, аны эгечи болур. Нек дегенде бек алгъа бет сыфатлары бир бирге ушайдыла. Экинчиден а, таулулада эр кишини инбашына къолун эгечи неда къырандашындан, эгечинден туугъан къызла салгъандыла.

Бу эки адамны къадарларыны юслеринде айтханда уа, жарсыугъа, биз андан хапар биллямгъанбуз. Энди быланы таныгъанладан адам къалмагъанды. Ким биледи, суратын кёрюп, хапар эшитген бар эсе.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Адабият

Кавказны инжисинде

Бу юнледе «М. бла В.Котляровла» китап басмада республиканы Россейе кеси ырызлыгъы бла хошуллъаныны 450-жыллыгъына жораланып «Кабардино-Балкария: жемчужина Кавказа» деген китап чыкъгъанды.

Былай къарагъанлай окъуна эсленеди аны кёрюмдюлюлюгю: китапны 720 бети барды, аладан 170-де уа-суратла. Кеси да ауурду. Къабарты-Малкъарны юсюнден асыры кёп информация жыйыщдырылгъанды, ол энциклопедиягъа ушайды. Бу китапны ачхан республиканы дунияГа айтылгъан бек ариу жерлерин кёрюрге онг табарыкъды.

Ол сегиз бёлюмден къуралгъанды. Алада бурыннгу къараланы, кешенелени, къаялада болгъан жазыуланы, археологла къазып тапхан сейирлик затланы, туристе базаланы, бу жерли халкъланы адет-тёрелерини, айтхылыкъ адамларыны эм кёп башха затланы юслеринден айтылады. Кавказны бу аламат мюйюшюню юсюнден бурыннгу заманладан бери кёп сейирлик эм белгили адамла жазгъандыла. Авторла аланы нёгерликлерин да алгъандыла. Ол жазыуланы кёбюсю белгисиздиле бюпоннго окъуучгъа. Аланы бютюнда сейирлик этедиле мында чыгъарылгъан суратла бла граюрала. Сёз ючюн, авторла Х.Кастелнини, Эд. Спеноерни, Т. Де Маринынии, И.Гольденштедти, А.Орловскийни, Г. Гагаринни, Д.Монтеньни, У. Аланны, М.Зичини, Т. Горшельтни ишлерин хайырланнгандыла. XIX ёмюрню аллында окъуна чыкъгъан открыткалада биэни республиканы, аны адамларыны юслеринден асыры кёп информация жыйыщдырылгъанды, ол энциклопедияГа ушайды. Бу китапны ачхан республиканы дунияГа айтылгъан бек ариу жерлерин кёрюрге онг табарыкъды.

Ол сегиз бёлюмден къуралгъанды. Алада бурыннгу къараланы, кешенелени, къаялада болгъан жазыуланы, археологла къазып тапхан сейирлик затланы, туристе базаланы, бу жерли халкъланы адет-тёрелерини, айтхылыкъ адамларыны эм кёп башха затланы юслеринден айтылады. Кавказны бу аламат мюйюшюню юсюнден бурыннгу заманладан бери кёп сейирлик эм белгили адамла жазгъандыла. Авторла аланы нёгерликлерин да алгъандыла. Ол жазыуланы кёбюсю белгисиздиле бюпоннго окъуучгъа. Аланы бютюнда сейирлик этедиле мында чыгъарылгъан суратла бла граюрала. Сёз ючюн, авторла Х.Кастелнини, Эд. Спеноерни, Т. Де Маринынии, И.Гольденштедти, А.Орловскийни, Г. Гагаринни, Д.Монтеньни, У. Аланны, М.Зичини, Т. Горшельтни ишлерин хайырланнгандыла. XIX ёмюрню аллында окъуна чыкъгъан открыткалада биэни республиканы, аны адамларыны юслеринден асыры кёп информация жыйыщдырылгъанды, ол энциклопедияГа ушайды. Бу китапны ачхан республиканы дунияГа айтылгъан бек ариу жерлерин кёрюрге онг табарыкъды.

Ол сегиз бёлюмден къуралгъанды. Алада бурыннгу къараланы, кешенелени, къаялада болгъан жазыуланы, археологла къазып тапхан сейирлик затланы, туристе базаланы, бу жерли халкъланы адет-тёрелерини, айтхылыкъ адамларыны эм кёп башха затланы юслеринден айтылады. Кавказны бу аламат мюйюшюню юсюнден бурыннгу заманладан бери кёп сейирлик эм белгили адамла жазгъандыла. Авторла аланы нёгерликлерин да алгъандыла. Ол жазыуланы кёбюсю белгисиздиле бюпоннго окъуучгъа. Аланы бютюнда сейирлик этедиле мында чыгъарылгъан суратла бла граюрала. Сёз ючюн, авторла Х.Кастелнини, Эд. Спеноерни, Т. Де Маринынии, И.Гольденштедти, А.Орловскийни, Г. Гагаринни, Д.Монтеньни, У. Аланны, М.Зичини, Т. Горшельтни ишлерин

ЭСГЕРИУ

Ашхы ыз къойгъанды

Битеу кыырадагъа, Кёнделенни экинчи номерли орта школуну окъуучулары, устазлары да 1-чи сентябрьде окъуу жылны башладыла, Билимни юнюн да белгиледиле. Алай, башха жылладача болмай, мудах эдиле быйыл барысы да. Школну арбазы да, ол угъай, алгъынгы жаркъкъ классла да битеу байрамларыбызны кыураву, жаркъ да етдюрюучю, баШланнган классланы окъутхан таууШлукъ педагог, бийик категориялы устаз, директорну юйретиу иш жаны бла заместители Тёппеланы Салихни кызысы Барина 3-чю августда дуниядан замансыз кетгени, юйюбюзню жылытып, жана тургъан отубузГа суу къуйгъанлай этди.

Иннаналмайбыз энди Барина бизни бла жокъду деп. Мудах эдиле линейкада сюелгенле, директорну окъутуу жаны бла заместители Чочайланы Нажмудинни жашы Назирни, сабийлени окъуу жылны башланнганы бла алгъышлагъан директор Чочайланы Шамсудинни жашы Сарыбийни ауазлары да.

Барина Тёппеланы Жансохну жашы Салихни бла Жашууланы Юзейирни кызысы Зайнафны юйюрлеринде ёсген ючюн жаш бла ючюн кыызДан бирлери эди – ючюнчюлери. Иги юйюрню сабийлери эдиле ала. Намысы жюрюген, уллусу айтханнга гитчеси тынгылагъан.

Тёппеланы кызылары Ахмедланы тукъумГа да ючюн ахшы улан къошуп кетгенди. Тамата жашы Тюменьде нефть институтну бошай турады, Марат Ставропольда бийик аскер-авиация - инженер академиГда окъуйду, Мурат бизни университетни промышленность-граждан къурулуш факультетини студентиди.

Бизни уллу эпибизде Баринаны барыда да таный эдиле. Энди аны юсюнден озГан заманда айтхан бек кыыйын кёрюнеди. Тюз ниетли, сабыр акъыллы, ариу кыылыкълы, аддели устазны юсюнден. Ол, окъуучуланы жюреклеринде билимни жилтингичгин жандырып, аланы жарытла эсе, кыыйыны зырафына кетмегенди.

Андан эди сабийле, аланы ата-аналары да аны чексиз сюйгенлери да. Ол битеу ючюнчюн, заманын тутхан ишине бере эди, аны аламат биле эди. «Болса, аллай устаз боллукъду», - деп айтырча. 2000 жылда районда барГан конкурсда анГа «Жылны устазы» деген сыйлы ат аталГан эди.

Барина Салиховна, Нальчикде педучилищени кызысыл диплом бла бошап,

Тёппеланы Барина.

кеси школуна къайтханда, анГа аланда 22 жыл бола эди. Сюйген ишине да, кёп къалмай, аллай бир жыл бергенди. Кесини кыысха да, ариу да жашаУнда ахшы из къойГанды. Тёгеркени жарытып, кёк кенглигинде батып кетген жулдузча, кыысха болду жашаУнг. Ол дунянг тынчлыкълы, жатхан жеринг жумушакъ болсун.

Линейка барГан кюн 6-чы классны окъуучусу Черкеланы Ибрагим айтхан бу тизгинлени къайтарырГа сюеБиз, айхай да, ала бир аламатДыла деп угъай, жаланда сабий жюрекни жарсыГанын кёрпюзтГенлери ючюн.

Окъутдунг, акъыл бердинг, билим бердинг,
Бизни былай сынсытып, къайры кетдинг?
Жокъму эди амал бу аурулу хорларГа,
Биогюн а сен жюреклени инжилтдинг.
Ауазынгы турубгу биз тансыкълап,
КъабырынГа жюрюрбюз биз жол ызлап.
Кёзюбюзден кетмей ариу сыфатынг,
Жыр, назму да этербиз санГа атап.

Бу тизгинлени уа жаш устаз Отарланы Борисни кызысы ЖаннетжазГанды, БаринаГа атап, жюреги юе.

Таза ниетли бир жан эдинг сен,
Кюн тийгенлей, жарыта келиученг,
Ішара-кюле, салам бериученг.
Ким болуред зарланып къарсыГанг,
Кимед сени былай ачы къарГанг!

Халал жанынг, тап-таза жюрегинг,
Ариу кылыГынг - элге сюйдюрген.
ЖанаКелдинг да, бир терк ёчюлдюнг,
Биогюн а олду бизни кюйдюрГен.

Кесинг окъутхан окъуучуларынг,
Сен къоюп кетген сабийле,
Къайтып келлик сунуп турадыла,
ЕлГен къайтмаучусун билмейдиле.

Ким да сукъланнган кийик саулГунг
Терк нек седиреди, нек тозурады?
ЖенГил жюрюшюнг, ариу атламынг,
Былай эртте сени нек ташлады?!

Керек кюн кимни да жумушуна
ЖараГрза, болушурГа кюрешдинг.
СанГа жабышхан кюйюз ауруу бла
Ахыр солуушнГа дери сермешдинг.

Таза ниетли бир жан эдинг сен,
Субай саныы, къайишла ийиле.
Жууукъну, тенГни жарсыта кетдинг,
Биогюн а туралла жилят кюйюнГе.

АтынГы тансыкълап, къайтарып айта,
Барина, энди сени эсГере,
Турабыз кёлюбюзню шошайта,
Болгъан кибик кесинг биргебизГе.

МАККАЛАНЫ Хазалимат,
социальный педагог,
ОТАРЛАНЫ Жаннет,
малкъар тилден бла литературадан устаз.
Кёнделен эл.

Футбол

«Спартак-Нальчикни» капитаны Бюгюннгю тюбешиуге къатышырыкъ тюйюлдю

«Спартак-Нальчик» командаНы капитаны Миодраг Джудович бюгюн «Сатурн» бла тюбешиуге къатышырыкъ тюйюлдю. Футболчу Кисловодскде бардырылгъан сборлада ахыр жарауладан биринде аягъына чып тюшюргенди. Аны юсюнден бизге Миодраг кеси билдиргенди.

Оюннга къатышалмаса да, футболчу, спартакчыланы иги ойнап, очкола аллыкъларына ийнанады. Дагъыда ол «Спартак-Нальчик» Россейни премьер-лигасында къаллыгъына ишексиз болгъанын да айтханды. Аны ючюн чемпионаты ахырына дери командагъа очколарыны санын 32-гё жетдиргe керекди.

Алгъаракъда «Сатурнну» интернетде сайтында он-лайн режимде клубну футболчулары Руслан Нахушев бла Гогита Гогуа сёлешгендиле. Ала «Спартак-Нальчик» бла тюбешиуню юсюнден айтхандыла.

- Нальчикде мен бек иги сезонладан бирин ётдюргенме. «Спартак-Нальчикде» ойнагъан хар футболчугъа да насыпды. Нек дегенде анда ойнаучу, къайдан да болсун, клубну баШчылары, тренер къауму да анГа бек иги боладыла. Мен ыразыма ол командада ойнагъаныма, - дегенди Гогуа.

Нахушевни айтханына кёре, алгъын биргесине ойнагъан футболчула бла бир майданда тюбешген анга сейир боллукъду. «Сатурн» хорласа уа, бек къууанырыкъды.

Олег ХАШУКАЕВ.

Кёрмюч

Сюйдюмлю суратла

КъМР-ни Культура фондунда Светлана Бочкарёваны экинчи кёрмючю ачылГанды. Экспозицияда художникни ахыр онжыллыкъда этген ишлери кёрпюзтюледиле. ЧыГъармачылыкъ ишини ал кезиуонде ол табийГатны ишлерге бек сюйГенди, натюрмортлаГа да бегирек итинГенди. Ол жол а Бочкарёваны суратларыны темасы кенГерилгенин эслерге боллукъ эди. «Дунияланы урушу», «Музыкантны юйю» эм бир къаум башха суратлары абстракционизмни жоруГунда ишленнГендиле, аланы автору фантастика анГа жууутуракъ болГаныны да шарт кёрпюзтеди. Энди дери болмаГан бир энчилик бар эди аны суратларында – тёрели затлы тюрленнГенча. Ким биледи, художник бир такъыйкъаГа бийлеген сезимге да берилГен болур.

Болсада Светлана Владимировнаны бек иги (кеси да алаГа энчи эс бурГаныны букъдурмайды) суратлары уа Кавказны табийГатыны юсюнГендиле. Бочкарёва кесине бошдан айтмайды мен оруслу таулума деп. Аны суратлары реализмни жорукъларына кёре ишленнГенлери себепли, хар затыны кертилигин сезесе – художник кёрГен затын тиширыну назик кьолу бла суратха тюз болГаныча кёчюреди. Кюз арты аГьачда саГъышлы сюелирге неда аны чапыракъ тепсеуюне къараргъа сюе эсенг, Бочкарёваны аллай суратыны къатында кесиниГ аГьачда суняркъса. Анга кёредиле табийГатны юсюнден башха суратлары да. Аллай суратланы сюйГен Боловланы, Шишкинлени, Агузаровланы юйюрлерини коллекциялрындадыла Бочкарёваны ишлери. «Кавказны табийГаты» деген сураты уа республиканы Парламентини мекямын жасайды.

- Менде романтик бла лирик бирГе жашайдыла, - дейди Светлана Владимировна. – Суратла ишлейме, назмула да жазама. Этген затларым да тиширыну жюрегин сезе эселе, ол манГа бек хычыуунду. Суратны ишлеГен заманымда, аны бошаГъынчы, бир затха да бёлалмайма эсими. Анда жашау болурун сюеме. Мени бир суратым да жокъду не адам, не бир жаныуар болмай...

Бочкарёваны суратларына къарай аГнылайса ала кесиГне нек тартханларын – адамча, сюйдюмлюдюле ала. Европаны уллу шахаларыны суратлары – Варшава, Рим, Лондон, Париж эм башхала – художник алада аллай сейирлик затланы таба эм кёрпюзте билГенди, алада жашау болГаныын хар ким да сезерча. Андады аланы сюйдюмлюклери да, эштада.

АЙЛАНЫ Светлана.

Сёзлер

Сёзберде битеу сёзле «Ким?» «Не?» деген соруулапла жууап этерге керекдиле. Энчи сёзле жазылмайдыла

Газетни 179-чу номеринде басмаланнган сёзберни жууаплары

Сёзберни **ТОКУМАЛАНЫ Хусейн** жарашдыргъанды.

Жол-патруль служба

Авариягъа тюшдюгюз эсе

Бир-бир водительле, жолда кетип бара, авариягъа тюшселе, абызырап, не этерге, кеслерин къалай жюрютюргё билмей къаладыла. Ол а артда алагъа тапсыз болады, ишлери къыйынГа кетеди.

Жолда жюрюню жорукъларыны 25-чи пунктуна тийишлиликде водитель автомашинасы бла авариягъа тюшсе, быллай затланы билирге борчлуду:

- алайдан автомашинасын не аз да тендирмей тохтатырГа,авария болГанын билдирирча чыракъларын жандырырГа, белги салырГа, авария бла байламлы бир затны да жеринден тендирмезге;

- адам ачыГан болса, медицина болушлукъ келгинчи, ачыГа болушурГа, «Терк болушлукъ берген автомашинаны» чакъырырГа, болжалГа салмай болушлукъ этилирге керек болса, транспорт мажарыН, жууукъда медицина учреждениягъа ашырырГа, алай этерге онг болмаса уа, кесини автомашинасы бла жетдирирге, алайда кесини тукъумун, автомашинасыны регистрация белгисин айтырГа (ким болГанына шаГатлыкъ этген документни неда водитель удостоверениясын эмда транспортуну регистрация документин кёрпюзтюрге) эм терк окъуна авария болГан жерге къайтырГа;

- башха транспортну жюрюрюне онг болмай къалса, автомашинаны жолдан бир жанына салырГа. Алай этерге тюшсе неда кесини автомашинасы бла авариядА ачыГан адамланы медицина учрежениягъа элтирге керек болса, шаГатла къарап турГанлай, транспортну турГан жерин тюппе-тюз тохташдырырГа, ызларын бузмай, авария бла байламлы затларын жерлеринден тепдирмей сакъларГа;

- ишни болушун милициягъа билдирирге, авария болГан кезиуде алайда болГанланы тукъумларын, адреслерин жазып, органладан келликлени сакъларГа.

АвариядА адам ачыМагъан эсе, водительле, бир бирлери бла келишип, аварияны схемасын жазып, кьаГьыт этип, анГа кьол салып, жууукъда жол-патруль службаГа неда ич ишлери органына келип, аварияны болушун тохташдырадыла.

Р.БАЛОВ.
Нальчикде 3-чю ОВД-ны ОГИБДД-сыны пресс-службасы.

МА САНГА!

Ол итнича жашауубуз болса эди!

КъартайГан адамланы кёплери, юйлеринде тутхан жанываралГа юйреннчек болуп, аны къой, аланы бек сюйюп къаладыла, алай бла уа, адамланы унутуп къоядыла. Сёз ючюн, 87-жыллыГында елГен американы тиширыУ Леона Хелмсни осуятында кесини байлыГынны бек уллу юлюшюн сюйГен итчигине къойГанын билдиргенди.

Алай бла, Трабл ату болГан балонка къумалы итчикге 12 миллион доллар жеттенди. Миллиардершаны туугъан къарындашы Элвин Розенталь ГъаГечини байлыГындан къалГан юлюш окъуна итчикинкинден азды - «жаланда» 10 миллион долларды. Анда тышында да, Элвиннге эгечи быллай буюруу бергенди: аны ырысхысындан къалГан траст фондха оноу этергe – итчикни шоколад жашауун эркин жалчытыргъа, ёлсе уа, аны асырау бла байламлы тёрелени бийик даражада тамамларгъа.

Хелмслини тёрт туудугъундан экисине - аны ننناларыны къабырына бек азындан жылГа бир кере бара-бара турургъа сёз берселе - беш миллион доллар берлигини юсюнден айтылГанды бай тиширыну осуятында. Аны бирси эки туудуГу уа арталлыда саУгъасыз къалГандыла: ننناларыны ол тюрлю чамланыуну сылтауларын ала кеслери биледиле.

Тауушлу холодильникле

Чебоксары Холодильникле да биледиле «къычыра». Къалай-аллай эсе да, Чебоксары шахарда сюдню оноуу бла тюкенледен бирлерини ишлеую тохтатылГанды: аны ичинде бузлатыучу оборудованияны тауушу, тохташдырылГан мардаладан игида уллу болуп, кечгиде къоншуларны тынчлыкъларын бек буза эди.

- Биринчи этажында уллу дауурлу тюкен орнатылГан юйде жашаГан адамла властьладан болушлукъ излегендиле, - дегенди «Трудха» Сюд приставланы федеральный службаларыны Чуваш Республикада Управлениясыны пресс-службасыны къуллукъчусу Евгений Сальченко. – Роспотребнадзорну специалистлери айтханнГа кёре, тюкенни холодильниклери, кертиси бла да, бек уллу тауш этедиле.

Къоншулукъда жашаГан адамланы саулукъларына холодильникледен уллу хата тюшгенин эсге алып, сюд тюкенни ишлеуюн 30 суткаГа тохтатырГа деген оноу этГенди.

Тюз ниетли таксист

Таксичилени араларында бек тюз адамла да тюбейдиле. Алай - бизде угъай. Арапны таксистледен бирини клиентини, ичинде бир талай ахча болГан бохчасын машинада унутхан пассажирини, насыбы тутхан эди.

Арап Эмиратлада шахарладан биринде ишлеГен пакистанлы таксист Рахим Кигли автомашинасыны ичинде клиенти къоюп кетГен сумкачыкъны кёреди. Анда уа 11 минГ доллар бар эди. Таксичи абызырамаГанды, ахчаны олсаГат окъуна полициягъа элтГенди. Бир ненча саГат озГанда уа, арталлыда тюнГюлюп турГан ие ахчасын къолуна алГан эди.

АйтылГан таксист аллай оГурлу ишлени ары дери да кёп кере этГенди: иелери машинасында унутуп къойГъан затланы эссиз пассажирлеГе хар заманда да къайтарып турГанды. Таксиде ишлеГен ючю жылны ичинде, 20-ГъаГ ууукъ мобильный телефонну, 14 минГ дирхам ахчаны эмда ичинде эки минГ доллары болГъан бохчаны иелерине тапдырГанды.

- Бизни заманда ахча, сёзсюз, бек маГаналы затды, алай адамГа насып, тёГерегиндегиледен сый да бердирмейди, жюрегини хош да этмейди, - дейди Рахим.

Болсада ол иесине къайтарылГан ахчадан тюз ниетлилиги ючюн саУгъаГъа берилГен юлюшню (10 процент) уа алГанды.

«Труд» газетден,

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АЛИКАЛАНЫ Владимир, АППАЙЛАНЫ Музафар (баш редакторну заместители), БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну заместители), БИТТИРЛАНЫ Аминат, КЪУЛБАЙЛАНЫ Алий, ТЕКУЛАНЫ Хаса, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмыйы - 42-63-01. Баш редакторну заместительлери - 42-38-21, 47-26-22. Жууаплы секрераь - 42-66-85
Секретариат - 40-93-62. Корректорда - 42-63-52

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамаат-политика жашауну бёлюмю- 42-67-68, 42-24-02.
Экономиканы бёлюмю - 42-66-73.
Культураны бёлюмю - 42-68-72.
Социальный политиканы бёлюмю - 42-66-76, 47-27-59.
Жангылыкъланы бла спортну бёлюмю - 47-26-39, 42-66-71 .
Письмоланы,рекламаны эм билдириулени бёлюмю - 42-37-94.
Тилманчланы бёлюмю 47-31-28.
Бухгалтерия - 42-30-87
Операторда - 47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылГан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылГан хар зат ючюн, Россей Федерацияны басманы юсюнден Законуна тийишлиликде, материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.
Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылГан 5-6 бет) кёпню алмайды.
Газет Басманы эм асламды информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнюда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —И—0066. Индекс - 51532

Газетни басмаГа КъМР-ни Культура эм информация коммуникацияла министерствосуну компьютер службасы хазыр этГенди.
Газет 1905 жылда Революция атлы республикалы полиграфкомбинатда басмаланнганды, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33
Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 42-06-51, 42-19-97
Газетлени рознитаГа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19 саГьатда къол салынады. 21.00 саГьатда къол салынГанды.
ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Османланы Хыйса - дежурный редактор; Гайыланы Рита - жууаплы секретарны заместители; Зезаланы Лида (2-чи,4-чю бетле), Мисирланы Лейла (3-чю бет), Ахматланы Шахида (1-чи бет) - корректорла.
Тиражы 3750 экз. Заказ № 2767

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5